

HANS VAN HORENBECK

De Pastoor van Lapscheure

L. OPDEBEEK
UITGEVER ♦ ♦ ANTWERPEN

HANS VAN HORENBEEK

MERKWAARDIG LEVEN

VAN

FRANCISCUS HELDEWIJS

PASTOOR VAN LAPSCHEURE

Pentteekeningen van STAN VAN OFFEL
Kleuromslag van EDMOND VAN OFFEL

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN

INLEIDING.

De Noord-Oosthoek van West-Vlaanderen is ongetwijfeld de merkwaardigste streek van Vlaanderen. Daar ligt het al-oude Brugge, met zijn schat van praalgebouwen, herinneringen uit den tijd toen de machtige stede door vreemde dichters « een schitterende ster » genoemd werd. Daar ligt Damme, de geboorteplaats van den « Vader der Dietsche dichteren altegader », Damme met zijn indrukwekkende kerk en zijn reuzentoren, met zijn sierlijk raadhuis ; daar verheft Lissewege zijn machtigen toren, in wiens schaduw eens de vermaarde abdij van Ter Doest gelegen was. En dit gesticht herinnert ons den forschen monnik « Willem van Saaftingen », die in 1302 het harnas aantrok om onder Kortrijks muren voor vrijheid en recht te strijden.

Wat al plaatsen moeten we nog vermelden ? Hoeke, nu een dorp van tweehonderd zielen, eens een bloeiend stadje, in wiens hospitaal de zeelieden bescherming en hulp vonden. Even over de grens Sluis, insgelijks een vervallen grootheid, maar toch altijd nog een aantrekkelijk stadje, met zijn bevallig stadhuis en belfort. En hoeveel geschiedkundige herinneringen zijn aan dat Sluis verbonden ? Aardenburg, dat nog wel een Waterpoort bezit, doch waar het water sinds lang verdwenen is.

In dien Noordhoek steekt ook het dorpje Lapscheure zijn nederig torentje omhoog.

Lezer, dit werk is geen beschrijving van Vlaanderen benoorden Brugge ; het geeft evenmin een geschiedkundig overzicht van dat gewest. Wij willen u 't merkwaardig leven van Franciscus Heldewijs, in leven pastoor van Lapscheure, meedeelen. Deze geestelijke werd op 9 Maart 1715 te Sint Kruis bij Brugge geboren. Te Lapscheure oefende hij het priesterambt uit, zeer zeker op merkwaardige, soms zonderlinge, maar toch altijd verdienstelijke wijze.

Zijn aandenken is nog steeds levendig in Vlaanderen, al was 't maar in den uitroep van een schooljongen, die op de bedreiging van zijn makker : « Ik zal het aan den meester zeggen », antwoordt : « Zeg het aan den pastoor van Lapscheure ».

Dien uitroep hoorde ik in mijn jeugd dikwijls. « Wie mag die pastoor van Lapscheure toch zijn ? » vroeg ik mijzelf dikwijls af. Later kwam ik herhaaldelijk in den omtrek van dit dorp. Toen bleek mij, dat bedoelde geestelijke Franciscus Heldewijs was. Te Lapscheure spreekt men dikwijls over dien herder. Ook wijst men in den kerktoeren nog de kamer, waar de priester gedurende eenigen tijd woonde.

Ik luisterde naar menig verhaal... en wie luistert, die oogst. De schrijver moet natuurlijk hier aanvullen, daar afdoen, altijd kneden, immer wikken en wegen, oordeelen en besluiten. 't Volk overdrijft zoo licht.

Ziehier dan, geachte lezer, het merkwaardig leven van Franciscus Heldewijs, zooals ik het uit den volksmond vernam.

AANHANGSEL.

Wellicht zullen eenige bijzonderheden over de streek, waar 't dorpje Lapscheure ligt, de lezers welkom zijn.

De vorstin van de plaatsen in den N. O. hoek van West-Vlaanderen is 't aloude Brugge, met zijn schat van praalgebouwen en kunstwerken, zijn oude gevels, schilderachtige kaden, aantrekkelijke hoekjes.

In de eerste plaats dienen vermeld te worden : de O. L. V.-Kerk (met praalgraven van Karel den Stoute en zijn dochter Maria van Bourgondië ; Madonna van Michel Angelo) ; de kathedraal van St. Salvator (merkwaardige schilderijen) ; de halle met 105 m. hoogen toren, waarin 't beroemde klokkenspel, naar wiens zilveren klanken de dichter Byron een ganschen nacht te luisteren lag ; Cranenburg (op de Groote Markt) waar Maximiliaan van Oostenrijk gevangen gezet werd door de verstoorde Bruggelingen ; het Stadhuis (1376) met zijn gothische zaal en sierlijke schouw ; H. Bloedkapel (1486) ; het hotel Gruuthuse (Eduard IV en zijn broeder, de hertog van Gloucester, verbleven hier tijdens hun ballingschap, 13 Jan.-11 Febr. 1486, nu museum van kant) ; St. Janshospitaal (Museum van Memlinc).

Zijn verder merkwaardig : 't Begijnhof (13^e eeuw) ; het Museum in het athenaeum, de Jeruzalemkerk (1421, naboot-

sing van 't H. Graf), de herberg Vlissingen (oude stijl en meubelen), de Poorterslogie, de houten gevel in de Genthofstraat, het Zwarte Huis in de Kuiperstraat en andere museums, enz.

Bijzonderheden over Brugge's geschiedenis mededeelen, ware een gansch boek schrijven.

Wanneer men door de oude, stille straten wandelt, tusschen die schilderachtige, Vlaamsche gevels, dan kan men niet begrijpen, dat de groote sneltreinen voorbij Brugge rollen; dan waant men in een middeleeuwsche stede te zijn en verwacht men ieder oogenblik een statigen gildeoptocht te ontmoeten.

't Schoone Brugge... ja... maar, helaas, ook 't doode Brugge !

De geestdrift van den opmerkzamen bezoeker, de geestdrift verwekt door den aanblik der grijze veste, bekoelt als men afgeleefde vrouwtjes de magere hand smeekend uitstrekken ziet om een aalmoes, of wanneer men de holle klanken opvangt van een bedelaar, die 't Vader Ons stamelt om uw liefdadigheid in te roepen.

't Doode Brugge...

In de oude huisjes en in de grillige straten ontwaart men gansche rijen speldewerksters, gekromd over 't kantkussen, vlijtig arbeidend... doch voor weinig loon.

Men spreekt van een grooter Brugge; immers de gemeenschap met de zee is hersteld door een diep en wijd kanaal. Laten we hopen, dat de Bruggelingen eenmaal hun schoonen droom verwezenlijkt zien.

*
**

Langs twee wegen kan men van Brugge naar Sluis gaan.

Wij volgen het kanaal, gewoonlijk de Damsche vaart geheeten. Zoowel de vaart als de steenweg zijn verlaten... 't Is eens anders geweest.

Het oud kanaal dat het Zwin (vroeger Sincfala) met

Brugge verbond, was bedekt met schepen van allerlei slag en grootte. De baan wemelde van wagens, karren, draagstoelen, ruiters... 't Was in den tijd toen Margareta van York, die te Damme gehuwd was met Karel den Stoute, langs dezen weg naar Brugge trok, vergezeld van den prachtigen stoet der Engelsche en Bourgondische grooten...

Nu zien we op 't kanaal 't bootje, dat de gemeenschap tusschen Brugge en Sluis onderhoudt... en op den steenweg den wagen of de sjees van een landbouwer...

Over Damme hebben we in dit werk 't een en ander gehoord... echter weinig... want ook de geschiedenis van Maerlants stad zou een boekdeel vullen.

Wilt ge een geraamte ?

Stichting van de stad door een Hollandsche volksplanting 1160-1180.

Gevecht tusschen de Fransche en Engelsche vloten 1213. Koning Filips August zond 1700 schepen naar 't Zwin. De Franschen plunderden Damme en vonden er een rijken buit. De Engelschen onder Salisbury namen 400 schepen. De Vlamingen poogden tevergeefs Damme te ontzetten. De Franschen staken de stad in brand.

Damme werd herbouwd en kreeg nieuwe voorrechten van gravin Johanna van Constantinopel.

Bloei van Damme. « Le Droit maritime de Damme », wetboek.

Verovering van Damme door Frans Ackerman en de Gentenaars in 1384. Strijd tegen Karel VI van Frankrijk.

In het refectorium van 't huis van den baljuw werd den 3^e Juli 1468, tusschen 5 en 6 uur 's morgens, het huwelijk van Karel den Stoute en Margareta van York gesloten door den bisschop van Salisbury.

Verval van Damme in de XVe eeuw. In 1410 was de scheepvaart reeds moeilijk tot Sluis.

Damme door de Hollanders genomen in 1683, door Marlborough in 1706.

In 1716 werden de wallen geslecht.

Een geraamte slechts der geschiedenis !

Een halfuur gaans over Damme ziet men rechts 't dorpje Oostkerke. Oostkerke is ouder dan Damme. De lezer hoorde reeds, dat onder den toren van Oostkerke de Schotsche koning Guthagon begraven ligt.

Guthagon, overwegend dat de wereld slechts ijdelheden biedt, had de kroon verzaakt en was met twee onderdanen uit zijn koninkrijk naar Vlaanderen gekomen. Zijn schip strandde nabij Knokke. De oud-koning stichtte een kapel te Oostkerke en leefde er als kluizenaar tot zijn dood in 1189. De Doorniksche bisschop Gerandus, de abten van Duinen, Oudenburg en v. d. Eekhoutte woonden de lijkplechtigheid bij. Guthagon werd begraven op 't Westelijk deel van het kerkhof, daar waar nu de toren verrijst (1).

Hier ergens moet ook de bedrijvige visschersplaats Munikkenreede gelegen hebben, doch de juiste plek is onbekend.

Ongeveer een halfuur voorbij Oostkerke komt men aan de brug van Hoeke, rechts loopt een goede weg naar Lapscheure (omtrent twintig minuten gaans), links leidt de baan naar Westkapelle ; 't kanaal volgend bereikt men na $\frac{3}{4}$ uur gaans Sluis.

Sluis heette voor 't midden der XIVe eeuw Lamminsvliet. Het bloeide eenmaal door handel, scheepvaart en visscherij. De stad heeft veel belegeringen doorstaan. Het merkwaardigste beleg was dat door Alexander Farnese, hertog van Parma, in 1586. Toen streden zelfs de vrouwen op de wallen onder aanvoering van een zekere Catharina Roose. Sluis werd als een puinhoop overgegeven aan de Spanjaarden. Doch in 1604 werd het weer door Maurits van Nassau veroverd en sedert dien tijd bleef het bij Noord-Nederland.

Bij dit laatste beleg schonk Maurits aan 1400 galeislaven, waarvan de meesten Turken waren, de vrijheid. De onge-

(1) Sanderus steunend op Molanus, medegedeeld door Jansen.

lukkigen mochten gaan waar ze wilden. Uit dankbaarheid bepaalde de Grootte Heer van Turkije, dat geen geboren Sluizenaar in zijn staten gevangen mocht gezet worden. In 1675 kreeg de Sluizenaar Pieter De Man, die door zee-roovers van Algiers gevangen was, de vrijheid terug, ingevolge de verordening van den Grooten Heer. In 1716 was een Sluizenaar, Pieter Donckers, van Vlissingen uitgevaren met een Venetiaansche galei ; dit vaartuig werd later door Algerijnen gekaapt. De gevangenschap van Donckers bleef geen geheim in zijn vaderstad. Een brief van den Hoogbaljuw en de schepenen der stad Sluis, Waterregt en Nieuwmuiden, werd aan de regeering van Algiers gezonden, waarin de overheid aan 't besluit van den Grooten Heer herinnerde.

« Een geboren Sluizenaar mocht niet in slavernij gehouden worden ».

Pieter Donckers kreeg dan ook de vrijheid terug.

Doch in dezen tijd (XVIIIe eeuw) was de scheepvaart te niet. Slechts eenige beurtschepen op Middelburg of Rotterdam kwamen in de eens zoo bloeiende haven.

We zullen de geschiedenis van Sluis evenmin aanroeren, want we zouden 't bestek van ons werkje ver, zeer ver te buiten gaan.

Van Sluis naar Brugge terug, kan men de reis doen over St. Anna ter Muiden (dat ook betere tijden gekend heeft en nu, evenals Sluis, een lievelingsoord is voor schilders), Westkapelle en Dudzele. Rechts ziet men den machtigen toren van Lissewege en de boomengroep van Ter Doest. Deze abdij werd in 1174 gesticht en door de Watergeuzen verwoest in 1571. De monumentale schuur is 't eenig overblijfsel.

Nog meer naar rechts de lieve badplaats Blankenberge. Daar landde de hertog van Leicester, toen hij in 1586 vruchteloos poogde Sluis te ontzetten. In 1809 had voor Blankenberge een zeegevecht plaats tusschen de Franschen en de Engelschen. Veel ware er ook te vertellen over de aloude

gebruiken en de zeden van de visschers. En dan de eigenaardige legende van 't strandspook, den Roeschaard. Maar 't is hier de plaats niet.

Even voorbij Blankenberge ligt Wenduine, dat tweemaal door Napoleon bezocht werd. De keizer had er een telegraaf opgericht in verbinding met eenerzijds Lissewege-Vlissingen en anderzijds Klemskerke-Boulogne.
